

Varia

INDUSTRIENS UTREDNINGSSINSTITUT

**INDUSTRIFÖRETAGENS NETTO-
VINSTER OCH UTDELNINGAR
ÅREN 1937—1941**

STOCKHOLM

1942

Under en följd av år har Industriens Utredningsinstitut publicerat bearbetningar av de större aktiebolagens bokslut med särskild hänsyn tagen till deras vinstdispositioner. Detta arbete har fullföljts inom Institutet även för år 1941 och har samtidigt i olika avseenden utvidgats. I föreliggande rapport framlägges en del av resultaten, som närmast avser att belysa utvecklingen av företagens redovisade nettovinster samt deras utdelningspolitik under åren 1937-41. Rapporten får med hänsyn till det fortsatta utredningsarbetet betraktas som preliminär.

I den aktuella diskussionen av de penningpolitiska problemen och av frågan om krisbördornas fördelning ha även industriens vinster blivit föremål för uppmärksamhet. Ett utslag harav utgör det betänkande med förslag till bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag, som avgivits av sakkunniga, tillkallade inom Finansdepartementet (S.O.U.1942:2). Hänsyn till denna frågeställning har tagits därigenom, att framställningen relativt nära anknutits till det nyss nämnda betänkandet.

Stockholm den 16 juli 1942.
INDUSTRIENS UTREDNINGSSINSTITUT
Ingvar Svennilson

INDUSTRIFÖRETAGENS VINSTER OCH UTDELNINGAR

ÅREN 1937 - 1941.

1. Undersökningens omfattning samt urvalet av företag.

För bearbetning ha utvalts 133 större industribolag med ett sammanlagt eget kapital av 2,2 miljarder kronor. Arbetarantalet vid dessa företag uppgick år 1939 till omkring 25 % av industriens sammanlagda arbetarantal enligt den officiella industristatistiken.

Företagen ha valts på ett sådant sätt, att de olika industrigrenarna blivit i möjligaste mån likformigt representerade i förhållande till produktionens storlek. Därvid har den undre storleksgränsen för de utvalda företagen kommit att växa starkt allt efter graden av företagskoncentration inom vederbörande industrigren. Inom textil- och livsmedelsindustrin har sålunda ett relativt betydande antal medelstora företag medtagits, medan inom sådana grupper som malmbrytning och metallindustri samt skogsindustri tillräcklig representativitet kunnat uppnås med ett begränsat urval av större företag. Gruppen jord- och stenindustri är dock i förhållande till övriga grupper svagt representerad med endast tre större företag; för att uppnå en fullt tillfredsställande representativitet för denna industrigren, skulle det varit nödvändigt att därutöver medtaga ett mycket stort antal små företag, tegelbruk, cementvarufabriker etc.

Företagen ha utvalts i syfte att belysa vinstutvecklingen för den fria företagsamhet, som i huvudsak baserar sig på industriell produktion inom landet. Sålunda ha uteslutits vissa företag, som hava dominerande utländska resp. finansiella intressen. På grund av sin särställning ha TGO och LKAB icke medtagits; dessa företag skulle eljest genom sin storleksordning i hög grad ha dominerat inom sin industrigrupp.

När flera bolag varit sammanslutna i koncerner, ha antingen moderbolagets eller de större dotterföretagens bokslut bearbetats. Det senare alternativet har valts i de fall, då innehav av aktier i dotterföretag dominerat bland moderbolagets tillgångar.

2. Materialets bearbetning.

Beräkningen av företagens eget kapital har i huvudsak skett enligt de regler, som i lagförslaget till utdelningsbegränsning (S.O.U. 1942:2) föreslagits skola gälla vid beräkningen av aktiebolagets behållna förmögenhet. I det egna kapitalet har sålunda inräknats, förutom aktiekapitalet, bola-

gets fonder samt årets vinst. Någon del av förefintliga skattefonder har dock icke inräknats i det egna kapitalet, då det icke varit möjligt avgöra, i vad mån de överstigit oguldna, bolagen genom taxering påförda skatter. På denna punkt följa sålunda de gjorda beräkningarna icke principerna i lagförslaget. Enligt dessa böra endast de oguldna, bolagen genom taxering påförda skatterna betraktas som skuld.

Något försök har ej gjorts att korrigera nettovinsterna med hänsyn till den växlande bokföringen av skatteposterna. Det bör emellertid understrykas, att nettovinsterna de senare åren framkommit efter långt kraftigare skattebelastningar än under tidigare år. Den sammanlagda aktiebolagsbeskattningen (exklusive krigskonjunkturskatt) har som bekant sedan förkrigsåren stigit med omkring 20 % av den beskattningsbara vinsten.

Beträffande företagens gruppering må anmärkas, att det begränsade urvalet av företag icke tillätit en längre driven uppdelning på olika industribranscher, vilket ur olika synpunkter varit önskvärt.

3. Krigskonjunkturen och företagsresultaten.

a. Industrien i dess helhet.

Förändringarna åren 1937 - 1941 av de 133 utvalda företagens eget kapital, nettovinst och utdelning ha angivits i nedanstående tabell. Som en kontroll på utvecklingstendensen vid de utvalda företagen ha även beräknats förändringarna vid 1.514 svenska industriföretag, bland vilka de 133 företagen ingå¹⁾.

Indextal 1937 - 1939 = 100.

År	<u>Nettovinst</u>		<u>Utdelning</u>		<u>Eget kapital</u>	
	133 föret.	1.514 föret.	133 föret.	1.514 föret.	133 föret.	1.514 föret.
1937	106,8	100,2	102,6	100,9	97,7	96,1
1938	96,2	102,9	99,3	100,1	100,1	99,7
1939	97,0	96,9	98,1	99,0	102,2	104,2
1940	87,1	76,9	95,1	95,0	103,2	105,6
1941	94,9	-	98,9	-	104,8	-

1) Bearbetningen av de 1.514 företagens bokslut har för Institutets räkning utförts av Aktieägarnas Uppslagsboks redaktion. Därvid ha medtagits samtliga de industriföretag, vilkas bokslut genomgående varit redovisade i uppslagsboken under åren 1937-1940. Utöver de 133 i Institutets bearbetning ingående företagen, innehåller detta större material ett betydande antal mindre företag. Jämförelsen mellan de båda beräkningarna belyser sålunda i sin mån skillnaden mellan utvecklingen för de större och de mindre företagsenheter. Vid sammanställningen av de 1.514 företagens bokslut ha systematiska fel icke kunnat utrensas på samma sätt som vid den särskilda granskningen av de 133 balansräkningarna; sålunda ha exempelvis dubbelräkningar uppstått emedan boksluten för moder- och dotterföretag sammanslagits. Bearbetningen av det vidlyftigare materialet har ej kunnat föras fram till år 1941.

Under basperioden 1937 - 39 är den sammanlagda nettovinsten och framförallt utdelningen relativt stabil, ehuru lägre vid periodens slut.

Avspärrningskrisen under år 1940 ledde till en nedgång i nettovinsten för de särskilt bearbetade 133 företagen med cirka 13 %, jämfört med genomsnittet för åren 1937-1939. Utdelningarna sänktes samtidigt med 5 %.

För de 1.514 företagen inträder under det första krigsåret en väsentligt större försämring av företagsresultaten, nämligen med över 23 % i förhållande till basperioden. Trots detta sänktes den sammanlagda utdelningen vid dessa företag endast obetydligt mera än vid de 133 företagen. Detta skulle kunna tyda på att utjämningspolitiken vad beträffar utdelningarna starkare vidmakthålles av de mindre företagen (Se not sid.2). Detta intryck förstärkes av det förhållandet, att utdelningen i proportion till vinsten ligger på en lägre nivå inom de 1.514 företagen. Utdelningen utgör där i genomsnitt under de första fyra åren av perioden 50 % av nettovinsten mot 70 % i de 133 företagen. Som en följd därav växer även det synliga egna kapitalet hastigare för de många företagen än för de färre, särskilt granskade.

Av jämförelsen mellan det begränsade och det mera omfattande materialet framgår, att de mindre företagen rönt starkare inflytande av krisen. Härtill torde bland annat ha bidragit, att de mindre företagen icke gynnas av rustningskonjunkturen i samma grad som de större; i viss mån sammanhänger detta med att de av upprustningen särskilt berörda industrierna kännetecknas av längre driven företagskoncentration.

För år 1941 uppvisa de 133 företagens vinstresultat en betydande återhämtning. Nettovinsten ligger detta år endast 5 % under genomsnittet för de tre förkrigsåren. De sammanlagda utdelningarna höjas åter till förkrignivån.

Nettovinstens allmänna nedgång i kombination med den år från år ganska stabila utdelningen, varigenom en stigande andel av nettovinsten utdelats till aktieägarna, har medfört, att det synliga egna kapitalets tillväxthastighet avtagit under perioden. Det egna kapitalet hade dock vid 1941 års utgång vuxit med nära 5 % i förhållande till medelnivån 1937-39. Material för att bedöma, huruvida det dolda företagssparandet kan ha ökats under kriget, föreligger icke. Med hänsyn till växlingarna i penningvärdet blir det för övrigt först efter krigskonjunkturens slut möjligt att bedöma, i vad mån en verklig konsolidering ägt rum genom de under krigsåren tillämpade metoderna för värdering av företagens tillgångar.

b) Olika industrigrupper.

Utvecklingen inom olika industrigrupper framgår av bil. 1 och 2. Påfallande svag är företagsresultatens utveckling inom den av avspärningen särskilt drabbade skogs- och pappersindustrin. Även inom den tunga industrien, representerad av gruppen metallindustri, framkommer under krigsåren trots den goda sysselsättningen en relativt stark försämring av vinst- och utdelningsresultaten. Som förklaringsgrunder kunna, förutom det skärpta skattetrycket, anföras förlusten av värdefulla exportmarknader, starkt dämpade prisstegringar på järnvaror och maskiner samt ett ökat avskrivningsbehov inom maskinindustrin i samband med dess omställning till rustningsproduktion. Inom livsmedelsindustrin samt kemisk-tekniska industrien framträder även en vikande tendens. De i stort sett relativt gynnsamma resultaten inom grupperna textilindustri samt läder- och gummivaruindustri torde få ställas i samband med förändringarna i företagens råvarulager.

4. Utdelningspolitiken år 1941.

Enligt det lagförslag, som framlagts av ovan nämnda sakkunniga, borde en utdelningsbegränsning avse utdelningens storlek i förhållande till bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen, med andra ord dess egna kapital. Förslaget innebär i huvudsak, att den så bestämda utdelningsprocenten måste hålla sig inom någon av följande tre gränser:

den genomsnittliga utdelningsprocenten under åren 1937-39,
 utdelningsprocenten för år 1940
 eller 6 %.

I det närmast följande skall för de 133 undersökta företagen redovisas, hur utdelningen för år 1941 förhållit sig till nyss nämnda tre kriterier.

a) Industrien i dess helhet.

Den genomsnittliga utdelningsprocenten för år 1941 för samtliga medtagna industriföretag ligger ganska mycket högre än 1940 men samtidigt 1 % lägre än medeltalsprocenten för år 1937-1939. Utvecklingstendenserna för de enskilda företagen framgå av nedanstående tabell. Endast 7 företag, represente-

rande 3 % av det samlade egna kapitalet, ha för år 1941 haft en utdelning, som överstiger alla de tre uppställda gränserna. En blick på diagram 1 visar, att utdelningsprocenten i 3 av dessa fall stigit med mindre än en enhet i jämförelse med år 1937-39. En mera väsentlig avvikelse från de föreslagna begränsningsreglerna har sålunda förekommit endast i enstaka undantagsfall.

<u>Utdelning för år 1941</u>			
Utdelning i procent av eget kapital	Antal företag	Eget kapital 1941 milj.kr. %	
\leq 1937-39	91	1.506	67,5
\geq 1937-39 \geq 1940	17	370	16,6
$>$ 1937-39 $>$ 1940; \leq 6 %	18	283	12,7
$>$ 1937-39 $>$ 1940; $>$ 6 %	7	73	3,2
Samtliga företag	133	2.232	100,0

Av diagram 1 framgår även, att utdelningsprocenten överhuvudtaget endast i ett begränsat antal fall höjts mera väsentligt över 1937-1939 års nivå. Endast vid 3 företag uppgår höjningen till mera än 3 enheter, och endast vid 15 företag till mera än 1 enhet. Flertalet företag ha en oförändrad eller lägre utdelningsprocent i jämförelse med genomsnittet åren 1937-1939.

b) Olika industrigrenar.

Diagram 1 belyser även mera ingående utdelningens utveckling vid de enskilda företagen inom de olika industrigrenarna. Metallindustrin uppvisar en jämn fördelning på ökning och minskning av utdelningen. Skogs- och pappersindustriens försämrade läge framträder utpräglat i dess utdelningspolitik. Inom livsmedelsindustrin ha utdelningarna endast i ett mindre antal fall sänkts mera avsevärt. Den kemisk-tekniska industrien kännetecknas på ett par undantag när av en sänkning av utdelningsprocenten, i flera fall mycket betydande. Inom grupperna textilindustri samt läder- och gummi-varuindustri har utdelningsprocenten ganska genomgående varit oförändrad eller höjts relativt obetydligt trots väsentligt ökade vinster vid ett flertal företag.

Eget kapital, nettovinst och utdelning åren 1937 - 1941
i 133 svenska industriföretag.^{x)}

Industri- grupp	År	Miljoner kronor			Indextal: 1937 - 1939 = 100		
		Eget kap.	Netto- vinst	Utdel- ning	Eget kap.	Netto- vinst	Utdel- ning
1. Industri 22 företag	1937	818,2	78,3	48,0	97,8	108,2	102,5
	38	840,9	73,5	46,9	100,5	101,6	100,2
	39	849,7	65,2	45,6	101,7	90,1	97,2
	40	860,2	60,3	44,6	102,9	83,3	95,1
	41	872,0	65,5	48,3	104,3	90,6	103,2
2. Industri 3 företag	1937	72,9	5,2	3,7	97,6	103,6	99,5
	38	74,6	5,1	3,7	100,0	101,3	100,2
	39	76,4	4,8	3,7	102,4	95,1	100,2
	40	77,5	4,6	4,0	103,9	91,1	108,3
	41	76,3	5,5	4,3	102,2	109,3	116,4
3. Industri 17 företag	1937	310,4	22,2	15,4	99,4	136,3	116,7
	38	312,3	11,9	12,2	100,0	72,7	92,6
	39	314,4	14,8	12,0	100,7	91,0	90,8
	40	309,9	8,5	9,8	99,2	51,8	74,2
	41	311,1	11,8	10,1	99,6	72,4	76,1
4. Pappersbruk 5 företag	1937	46,8	3,1	1,9	100,1	125,5	114,7
	38	46,3	1,8	1,3	99,1	72,5	76,6
	39	47,2	2,5	1,8	100,9	102,1	108,7
	40	46,5	1,6	1,1	99,4	66,6	66,7
	41	47,2	2,3	1,7	101,0	93,4	98,6

x) Utdelningen har hänförts till samma år som motsvarande nettovinst.

Industri- grupp	År	Miljoner kronor			Indextal: 1937-1939 =100		
		Eget kap.	Netto- vinst	Utdel- ning	Eget kap.	Netto- vinst	Utdel- ning
Livsmedels-	1937	255,5	19,5	15,9	97,9	98,1	96,5
5. industri	38	261,7	19,5	17,3	100,3	98,2	105,5
16 företag	39	265,5	20,6	16,1	101,8	103,7	98,0
	40	268,6	17,8	15,5	102,9	89,8	94,4
	41	267,1	18,3	15,3	102,4	92,4	93,0
	-						
Textilin-	1937	92,5	6,9	4,3	98,2	93,3	98,5
6. industri	38	93,7	7,0	4,4	99,4	95,2	99,2
23 företag	39	96,5	8,2	4,5	102,4	111,5	102,3
	40	98,7	7,2	5,2	104,7	98,0	118,8
	41	105,1	7,4	5,0	111,4	100,6	113,2
	-						
Läder-och	1937	44,8	2,9	1,6	98,2	108,8	93,8
gummivaru-	38	45,4	2,4	1,7	99,7	89,6	98,5
7. industri	39	46,6	2,7	1,8	102,1	101,5	107,6
16 företag	40	48,4	3,7	1,9	106,1	138,3	111,0
	41	49,1	3,5	1,8	107,6	129,3	108,9
	-						
Kemisk-tek-	1937	124,6	8,6	6,3	98,9	98,9	99,4
8. nisk indust-	38	120,9	8,3	6,2	96,0	95,6	97,3
ri. 19 före-	39	132,2	9,2	6,5	105,0	105,4	103,3
tag.	40	133,2	8,1	6,0	105,8	93,0	94,9
	41	136,6	8,3	5,8	108,5	95,4	92,3
	-						

Industri- grupp	År	Miljoner kronor			Indextal: 1937-1939 = 100		
		Eget kap.	Netto- vinst	Utdel- ning	Eget kap.	Netto- vinst	Utdel- ning
9. Kraft-och belysnings- verk 7 företag	1937	76,2	5,3	3,2	93,5	88,9	97,2
	38	84,5	5,9	3,4	103,7	98,8	102,7
	39	83,8	6,7	3,3	102,8	112,3	100,1
	40	85,9	7,0	3,3	105,4	116,7	100,1
	41	92,9	7,3	3,3	114,0	122,0	99,7
-							
"Bruk"(Före- tag ned 10.blandad till- verkning) 5 företag	1937	238,2	18,1	12,9	94,8	97,3	100,8
	38	251,4	17,8	12,5	100,1	96,0	97,7
	39	264,2	19,8	13,0	105,1	106,7	101,5
	40	269,6	19,9	13,6	107,3	107,2	106,3
	41	275,1	21,2	13,6	109,5	114,0	106,3
-							
Samtliga industri- grupper 133 före- tag	1937	2080,1	170,1	113,2	97,7	106,8	102,6
	38	2131,7	153,2	109,6	100,1	96,2	99,3
	39	2176,5	154,5	108,3	102,2	97,0	98,1
	40	2198,5	138,7	105,0	103,2	87,1	95,1
	41	2232,5	151,1	109,2	104,8	94,9	98,9
-							

Nettovinst och utdelning i förhållande till eget kapital i 133 svenska industriföretag åren 1937 - 1941.

V = Nettovinst. U = Utdelning.

Industri- grupp	Antal före- tag	Eget ka- pital 1939 milj.kr.		Nettovinst resp. utdelning i % av eget kapital:				
				1937	1938	1939	1940	1941
1. Metall- industri	22	849,7	V	9,6	8,7	7,7	7,0	7,5
			U	5,9	5,6	5,4	5,2	5,5
2. Jord-och stenindustri	3	76,4	V	7,1	6,8	6,2	5,9	7,2
			U	5,1	5,0	4,9	5,2	5,7
3. Skogsin- dustri	17	314,4	V	7,2	3,8	4,7	2,7	3,8
			U	5,0	3,9	3,8	3,2	3,2
4. Pappers- bruk	5	47,2	V	6,5	3,8	5,3	3,5	4,8
			U	4,1	2,8	3,9	2,4	3,5
5. Livsmedels- industri	16	265,5	V	7,6	7,5	7,8	6,6	6,9
			U	6,2	6,6	6,1	5,8	5,7
6. Textilin- dustri	23	96,5	V	7,4	7,5	8,5	7,3	7,0
			U	4,7	4,6	4,7	5,3	4,7
7. Läder-och gummivaru- industri	16	46,6	V	6,5	5,3	5,8	7,7	7,1
			U	3,5	3,7	3,9	3,9	3,8
8. Kemisk-tek- nisk industri	19	132,2	V	6,9	6,9	7,0	6,1	6,1
			U	5,0	5,1	4,9	4,5	4,3
9. Kraft-och be- lysningsverk	7	83,8	V	7,0	7,0	8,0	8,1	7,8
			U	4,2	4,0	4,0	3,9	3,6
10. "Bruk" (Före- tag med blan- dad tillverk- ning.)	5	264,2	V	7,6	7,1	7,5	7,4	7,7
			U	5,4	5,0	4,9	5,0	4,9
Samtliga in- dustrigrupper	133	2.176,5	V	8,2	7,2	7,1	6,3	6,8
			U	5,4	5,1	5,0	4,8	4,9

